

mittantur gratis duæ visiones, una lucis, altera coloris: at non bene dicitur, quod objectum præmissarum cognoscatur per conclusionem; cum gratis dicatur, idem bis cognosci. Noto sub finem, non negari a nobis, quod objectum præmissarum, utpote realiter identificatum cum objecto conclusionis, etiam realiter cognoscatur in conclusione, sed tantum negari, quod cognoscatur formaliter sumptum, sub ratione objecti præmissarum, seu identitatis in tertio.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Syllogismo in specie.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex sit, & an detur Scientia.

960. **D**uplex syllogismus hac quaestione considerandus est nobis, nempe *Demonstrativus*, & *Topicus*, seu, ut etiam ab Aristotele nominatur, *Dialecticus*: id est, syllogismus *scientificus*, atque *probabilis*; nam tertius, seu *syllogismus sophisticus*, jam factis examinatus fuit in Summalis, nec de eo pluribus hic est agendum; cum vere syllogismus non sit, ut ex Aristotele probatum est n. 306. Ut autem de duobus prioribus clare, ac ordinate procedamus, præmittendæ sunt aliquæ explicationes quorundam terminorum, quorum intelligentia necessaria est: item resolvenda est breviter, una, aut altera quaestio, maxime circa quasdam antiquorum Philosophorum jam pridem antiquatas opiniones.

961. Itaque *scientia actualis*, sive *actus scientificus*, est *cognitio evidens rei per causam*, ut diximus n. 227. At *scientia habitualis*, seu *habitus scientificus* est *habitus inclinans ad tales actus*. Tam scientia actualis, quam habitualis, dividitur in *speculativam*, & *practicam*, quæ jam sufficienter explicate sunt n. 205. & n. 236. At habitualis ulterius dividitur in quatuor scientias primarias, ad quas alie reducuntur: & hæc sunt *Logica*, *Physica*, *Metaphysica*, *Mathematica*. Divisionem hanc legitimam esse probat Maurus q. 5. Log. ex eo, quod quatuor sint modi cognoscendi objecta.

Pri-

Primo enim cognoscuntur objecta per sensus, quoad mutationes eorum sensibiles: quod spectat ad *Physicam*: secundo cognoscuntur per imaginationem quoad varias figuras, lineas, angulos &c. quod pertinet ad *Mathesin*: tertio cognoscuntur abstractivè, seu cognitione abstractante ab omni sensibili, & imaginabili, quod spectat ad *Metaphysicam*: quarto tandem cognoscuntur reflexe, ut jam prius cognita: quod pertinet ad *Logicam*. Inter has scientias ad mentem Mauri *loc. cit.* prima inventa esse videtur *Physica*, tum *Mathesis*, inde *Metaphysica*, ac ultimo *Logica*; nam, ut ait, res primo cognoscuntur sensibus, tum a phantasia, inde ab intellectu directe, ac postremo reflexe. Fuerunt tamen *Physica*, & *Metaphysica*, nondum perfecte ante *Logicam*, & de facto a *Logica* incipiendum est ob dicta a n. 256. de *Logice* necessitate.

962. His quatuor primariis scientiis subalternantur alie scientiæ, & artes. Sic *Physicæ* subicitur *Medicina*, *Chirurgia*, *Alchimia*, *Pictoria*: imo ad *Physicam* reducuntur omnes facultates corporeæ, in quantum aliqua principia a *Physica* accipiunt, & a speculatione ad praxin transeunt. *Mathesi* subordinantur *Geometria*, *Arithmetica*, *Musica*, & cætera plures ejus species, partim *speculative*, partim *practicæ*. *Logicæ* subduntur *Grammatica*, *Rhetorica*, *Poesis* &c. partialiter etiam *Ethica*, licet partialiter revocetur ad *Physicam*. *Metaphysica* præcipue sub se habet *Theologiam naturalem*, quæ de Deo ex principiis, lumine naturæ notis, disserit: dein etiam alias scientias, quæ de substantiis immaterialibus completis tractant.

Requiritur autem ad scientiam subalternatam, seu inferiorem, non quidem, ut cum superiore, seu subalternante, conveniat in predicato *speculative*, aut *practicæ* (alias nullæ artes *practicæ* possent subordinari *Physicæ speculative*) sed, ut subalternata idem objectum consideret, quod considerat subalternans, quamvis non eadem latitudine: sic *Medicina* considerat corpus ut sanabile, quod etiam considerat *Physica*, verum non tantum ut sanabile, sed sub ratione longe ampliori, sive ut mutabile. Dein requiritur, ut scientia subalternata recipiat aliqua principia, seu aliquas propositiones, tanquam probatas a subalternante, & propterea

Y 6

serp-

304 Pars I. Disp. VI. Quæst. II. Art. I.
suppositas tanquam certas. vide de hac scientiarum
subalternatione Comptonum *disp. 19. de Anim. sec. 2.*
& Cardinalem Sfondratum *l. 3. Log. §. 3. n. 17.*

963. Jam *demonstratio* est syllogismus scientificus,
seu formaliter faciens scire, ut probatum est *n. 296.*
Alia autem demonstratio dicitur *a priori*, seu *propter*
quid, quando demonstratur effectus per causam: e. g.
quando ex interpositione terre inter solem, & lu-
nam, demonstratur eclipsis lunaris: ad quam reduci-
tur etiam demonstratio proprietatum ex essentia, e. g.
risibilitatis ex rationalitate. Alia demonstratio dicitur
a posteriori, seu *quia*, quando ex effectu demonstratur
causa, e. g. ex creaturis Deus: ad quam etiam reduci-
tur demonstratio essentiae ex proprietatibus, e. g. ra-
tionalitatis ex risibilitate. Demonstratio, quæ fit per
terminum convertibilem, (e. g. quando, ut aliqui vo-
lunt, demonstratur per carentiam omnis imperfectio-
nis Deus) a quibusdam revocatur ad demonstrationem
a posteriori, ab aliis vocatur demonstratio *quasi a prio-
ri*: de quo non est operæ pretium litigare.

964. Demonstrationis præmissæ, ut docetur ab Ari-
stotele *1. Poster. c. 2.* debent esse propositiones *pri-
mæ*, id est, quæ a priori non possint ulterius demon-
strari: quod non est ita intelligendum, quasi præ-
missæ immediatæ in qualibet demonstratione debeant
esse tales; cum sepe tanquam præmissæ adhibeantur
propositiones, quæ in prioribus demonstrationibus
iure conclusiones, adeoque demonstratæ: sed tan-
tum est ita intelligendum, quod præmissæ mediatae,
in quas præmissæ immediatæ ultimo resolvuntur, de-
beant esse propositiones primæ, non ulterius demon-
strabiles; cum in demonstrationibus non possit pro-
cedi in infinitum. videatur de Benedictis *l. 4. Log.
q. 2. c. 1.*

Rursus, ut *ibidem* docet Philosophus, præmissæ demon-
strationis, tam immediatæ, quam mediatae, de-
bent esse *veræ*, hoc est, conformes objecto: debent
esse *causæ* juxta datam explicationem *n. 227.* item
debent esse *notiores*; quia veritas, ex qua altera in-
fertur, debet esse notior; alias non posset illumina-
re intellectum, ad inferendam veritatem alteram,
quod tamen requiritur ad discursum *ex n. 115.* quia
debet esse progressus a noto ad ignotum.

Hoc

Quid, & Quodplex sit, &c. 305

Hoc tamen intelligendum est de majore notitia in
apprehensione, vel representatione, quam tunc ha-
bet intellectus, quando discursum facit; nam reipsa
in se præmissæ non sunt universaliter notiores; cum
enim eadem propositiones, saltem specificative sum-
ptæ, quæ modo sunt præmissæ, possint in alio casu
esse conclusiones, & vicissim propositiones, quæ mo-
do sunt conclusiones, possint alia vice esse præmissæ
(e. g. possum aliquando sic discurrere: *Sol adest: er-
go datur dies*: & alio tempore sic: *Datur dies: er-
go adest Sol*) non debent præmissæ in seipsis esse no-
tiores, sed tantum in apprehensione, hic, & nunc,
intellectum illustrante. Potest autem utique contin-
gere, ut de aliqua propositione hic, & nunc, detur
clarior, & vivacior apprehensio, quam de alia, ita
tamen, ut pro aliis circumstantiis, aut alia disposi-
tione intellectus, possit dari clarior, & vivacior ap-
prehensio de altera.

Eodem fere modo præmissæ debent esse *certiores*,
quam conclusio, nempe etiam in presenti apprehen-
sione intellectus, vel etiam adhesionem voluntatis,
quatenus intellectus in præmissis apprehendit aliquam
firmitatem, quam in eodem signo naturæ necdum ap-
prehendit in conclusione: vel quatenus voluntas pro-
pter eandem apprehensam firmitatem in aliquo signo
adheret præmissis, pro quo signo necdum ita adha-
ret conclusioni. Quia tamen, ut dictum, propositio,
quæ modo est præmissa, potest alio tempore esse con-
clusio, & vicissim, quæ modo est conclusio, potest
alia vice esse præmissa, potest quoque hæc apprehen-
sio intellectus, & adhesio voluntatis variari. Adden-
dum hic, quod præmissæ multo magis debeant esse
saltem tam certæ, quam certa est conclusio, ut pa-
tet ex dictis supra *n. 144.*

965. Explicandum insuper, quid sit *evidentia*, *cer-
titududo*, *dubium*, *opinio*. Est autem *evidentia* ex gene-
re suo cognitio ita clara objecti, ut istud quasi videatur
in illa, & ratione claritatis excludatur omne dubium
de objecto: estque triplex, *metaphysica*, *physica*, &
moralis, sicut certitudo, de qua jam dicendum.

Itaque *certitudo* est cognitio rei, mixta motivo ex-
cludente dubium. Motivum hoc est aliquando super-
naturale, ut lumen fidei circa mysteria revelata: &

una

tunc certitudo est supernaturalis: aliquando autem motivum hoc est naturale ex lumine rationis naturalis, ut in rebus naturaliter evidentibus: & tunc certitudo est naturalis. Ex quibus colliges, evidentiam, & certitudinem formalem, esse intrinsecam cognitionibus, non objectis; nam objecta manent semper eadem, sive de ipsis evidentia, aut certitudo detur, sive non, sive etiam omnino nesciantur: sic etiam objecta non excludunt formaliter dubium ab intellectu, sed hoc faciunt cognitiones, quæ formaliter per se ipsas intellectum contra dubia firmant: quamvis objecta id aliquo modo radicaliter, seu causaliter faciant.

Certitudo, ut recte advertit Arriaga *diss. 16. Log. sec. 4. n. 22.* non differt ab evidentia, nisi ratione claritatis; nam evidentia est certitudo cum claritate: imo quibusdam videtur, non posse dari certitudinem naturalem, saltem metaphysicam, aut physicam, nisi simul sit evidentia; quamvis detur certitudo supernaturalis, nempe fidei Theologica, sine evidentia. Est autem certitudo naturalis (de supernaturali non agimus) triplex, nempe *certitudo metaphysica, physica, & moralis.*

966. *Certitudo metaphysica* est, quæ nititur motivis, seu principiis metaphysice certis (talis certitudo est illius axiomatis: *Idem non potest simul esse, & non esse*) vel saltem talibus, quibus nec divinitus possit subesse falsum. *Physica* est, quæ nititur principiis physice certis, e. g. connexionem causæ necessariæ cum suo effectu: vel talibus, quibus saltem naturaliter non possit subesse falsum: sic naturaliter est certum, quod ignis applicatus urat. *Moralis* est, quæ nititur, non principiis ethicis (nam ex his etiam metaphysica certitudine potest demonstrari Dens) sed talibus, quibus moraliter non potest subesse falsum, id est, non nisi rarissimo, ut adeo, si non excludant prorsus omne, saltem excludant prudens dubium, sive deim sint principia physica, sive ethica, sive moralia. Et sic moraliter certum est, quod nemo hominum de facto victurus sit per ducentos annos. Rursus alia dicitur *certitudo objectiva*: non, quasi insit objecto; hoc enim negavimus *num. 965.* sed, quod oriatur ex merito objecti, seu rationis

obje-

objectivæ: & vocatur etiam *certitudo infallibilitatis*. Alia dicitur *certitudo subiectiva*, quando supra meritum motivi tamen mens objecto, tanquam certo, firmiter adhaeret: & vocatur quandoque etiam *certitudo adhesionis*: quæ etiam dari potest respectu fallitatis: & sic hæreticis certi sunt eorum errores.

967. Certitudini opponitur *dubium*, quod est hæsitatio, vel suspensio intellectus, neutri parti assentientis, ob formidinem erroris: quando scilicet rationes in neutram partem sufficiunt, aut se mutuocollidunt. Eidem certitudini etiam opponitur *opinio*, quæ est assensus nixus motivo incerto, ac fallibili, & ex se non excludente formidinem oppositi: dicitur autem *probabilis*, si nititur fundamento gravi, potente movere virum prudentem, ad irreprehensibilem assensum: e contra dicitur *improbabilis*, si nititur levi fundamento.

Formido, quam suo modo respicit opinio, est potius actus voluntatis, quam intellectus; est enim timor: *formido* autem *intellectualis* improprie dicitur, potest (ut recte habet noster Haunoldus *l. 3. Theol. tr. I. c. 3. contrav. 1. §. 2. n. 251.*) dici, esse actus intellectus, vel affirmantis, vel saltem apprehendentis, se versari in periculo propinquo erroris: & quidem hic actus intellectus est *formido intellectualis actualis*: alia autem est *formido intellectualis radicalis*, quæ: reipsa aliud non est, quam ipsa incertitudo motivi, supra quam si intellectus se reflecteret, determinaretur ad formidinem formalem, sive actualem. Huc refertur etiam potest *suspicio*, quæ est assensus, quo quis iudicat, forte hoc, vel illud esse, aut fuisse, aut fore; unde est iudicium valde infirmum.

968. Jam duo fuere errores quorundam antiquorum Philosophorum sibi oppositi; aliqui enim volebant, omnia posse naturaliter demonstrari ab hominibus. At est evidens, non tantum, quod non possint demonstrari secreta cordium, sed quod etiam plurimorum effectuum causæ, vel entium proprietates, & plurima alia, adhuc sint ignota, ex gratia circa animalia, plantas, magnetem, elementa, ipsum hominem, &c. Alii e contra, ut Sceptici, seu Pyrrhonicus, a Pyrrhone Eleo sic dicti, (qui fuerunt

Acta

Academicorum Platoniorum degeneres posterius, ut tradit S. Augustinus l. 19. de civit. Dei c. 1.) negant omnem scientiam, & asseruerunt, de omnibus se dubitare: cumque interrogarentur, an non saltem scirent, se dubitare, responderunt, etiam se dubitare, an dubitent. Plato inter hos quasi medius in Phædone, seu de Anima ante medium admisit quidem aliquam scientiam: verum simul docuit, eam non de novo acquiri, sed esse tantum reminiscenciam, seu recordationem eorum, quæ anima, extra corpus creata, prius didicisset, vel quorum notitiam, adhuc extra corpus existens, a Deo accepisset: at postea corpori infusa ex materiæ contagione oblita fuisset: successively autem sensuum ope, studioque iterum reminisceretur.

969. Dico 1. Datur aliqua scientia, ita omnes prudentes. Probat. Vel scientia sumitur pro quavis certa, & evidenti notitia, etiam immediata; vel sumitur strictius pro conclusione scientifica, seu demonstratione: in utroque sensu datur scientia: ergo. prob. 1. p. mi. evidentiæ sunt plurima principia immediata, tam speculativa, quam practica: ergo. prob. ant. aliqua asserendo, e. g. *Idem non potest simul esse, & non esse: Totum est majus sua parte: Bonum est faciendum: malum est fugiendum* &c. ergo. Prob. 2. pars. Ex his, & similibus principiis inferuntur plures conclusiones evidentes: e. g. hominem plus aliquid esse, quam corpus, homicidium esse vitandum &c. ergo.

Confirm. Sententia adversariorum opponitur aperte bonis moribus, & honestati: ergo est absurda. ant. prob. si de omnibus potest dubitari, etiam poterit dubitari, an bonum sit faciendum, malum fugiendum, an virtus amplectenda, & vitium evitandum: quo posito homines habent facilem excusationem, dum se dedunt vitiis, dicendo, non esse majorem rationem sequendi virtutem, quam vitium, & æque prudenter se eligere sibi delectabilia, quam ardua: sed hoc est aperte oppositum bonis moribus: ergo.

970. Dico 2. Scientia non est tantum reminiscencia, sed etiam, & quidem sepius, acquisita de novo notitia. ita omnes contra Platonem. Prob.

Sen-

Quid, & Quotuplex sit, & an datur, &c. 509
Sententia Platonis supponit falsum, nempe animas esse creatas extra corpus, cujus oppositum habetur ex Concilio Lateranensi sub Leone X. Sess. 8. *Constitutione: Apostolici regiminis sollicitudo*, & multis offendit S. Thomas contra Gentiles l. 2. c. 83. ergo etiam ipsa est falsa. Confir. 1. Gratis profusus dicitur, eum habere scientiam de coloribus, & surdum de musica, jam acquisitam extra corpus: ergo. Confir. 2. Natura dedit homini sensus, ut per eos acquireret varias species, & notitias de rebus, & inde ulterius acquireret etiam habitus, ac scientias, tam habituales, quam actuales: ergo has non habuit jam prius, sed de novo acquirit.

971. Objic. 1. contra 1. concl. Omnis nostra notitia habetur dependenter a sensibus: sed omnis talis notitia est fallax: ergo nulla est scientifica. Confir. 1. Sæpe decipimur, putantes, nos habere demonstrationem, dum habemus paralogismum: ergo nunquam sumus certi, & consequenter nunquam habemus scientiam. Confir. 2. Quidam dubitarunt etiam de primis principiis: ergo nihil est certum. Resp. om. maj. (quia multa etiam independentem a sensu cognoscimus, e. g. quod actu existamus, intelligamus &c.) neg. min. Licet sensus fallere possint quoad multitudinem uniformem actuum; nam Deus, auctor omnis veritatis, dedit nobis sensus in hunc finem, ut acquiramus per eos varias notitias: & hinc non permittit, eos universaliter falli: & certe constans visio stellarum in celo, constans intuitus universi, constans auditus de existentia Romæ, vel Constantinopolis, non potest falli, licet unus testis posset fallere.

Ad 1. confirm. neg. confeq. Licet quis possit una, aut altera vice decipi, non sequitur, quod decipi possit semper, præsertim iis in rebus, in quibus alii universaliter cum ipso sentiunt: nec Deus permittit, ut tam universalem errorem, præsertim circa principia, honestatem morum concernentia. Ad 2. confirm. neg. confeq. Ex eo, quod aliqui imprudentes de aliqua veritate evidenti dubitaverint; quia eam, vel noluerunt, vel non potuerunt penetrare, non sequitur, quod etiam debeant dubitare prudentes, qui objectum rite penetrant.

972. Objic.

972. Objic. 2. contra 2. conclus. Nequit intellectus invenire certam veritatem, nisi illam prius noverit: ergo omnis scientia est reminiscentia. prob. ant. si quis querat Petrum, non inveniet illum, nisi eum prius noverit: ergo etiam, si intellectus querat veritatem, non inveniet illam, nisi eam prius noverit. Confirm. Sepe indocti interrogati de aliqua re, statim asserunt, eam ita esse: quinimo interrogati etiam de quibusdam veritatibus geometricis, statim apte respondent: ergo signum est, quod habuerint aliquando species de illis rebus, quæ per interrogationem excitentur.

Resp. neg. ant. ad prob. om. antec. neg. conseq. Veritates aliquæ per seipsas statim se manifestant, ut prima principia, & conclusiones, ex iis facillime deducendæ: sicut, si Petrus alias ignotus mihi obvius fieret, & diceret: *Ego sum Petrus*: eum statim cognoscerem, licet prius non novissem. Aliquando quidem veritates aliquo modo confuse prius debent esse cognitæ, ut dein adhibito studio clarius intelligantur: at etiam in hoc casu clarior illa cognitio subsequens non est reminiscentia, sed vera nova notitia, quæ prius non fuit habitæ.

Ad confirm. om. 1. p. ant. (quia ex modo dictis habetur, aliquas veritates statim seipsas manifestare) dist. 2. p. de quibusdam veritatibus geometricis facillimis, & cuicunque manifestis, apte respondent. conc. ant. de difficilibus. neg. ant. & conseq. Interim non negatur, quod sæpe recordemur priorum actuum, & actus multi scientifici sint reminiscentia, quando scilicet scientiis prius acquisitis utimur: sed tantum negatur, quod omnis scientia, & prima scientiarum acquisitio, in homine sit reminiscentia.

ARTICULUS II.

An Scientia, & Opinio de eodem Objecto possint simul stare in eodem intellectu, aut Actu.

973. **P**renotandum 1. posse intellectum eidem objecto assentiri propter plures rationes evidentes, etiam eodem actu; nam e. g. ab auctoribus asseruntur plures demonstrationes Dei, in quarum

An Scientia, & Opinio possit, &c. 511
 rum omnium motiva potest intellectus eidem objecto assentiri propter plures rationes probabiles; nam utique non frustra sæpe pluribus rationibus probabilibus auctores firmant suas asseriones: quas rationes simul unico actu intellectus potest amplecti. Unde difficultas hujus questionis stat in eo, an intellectus simul possit amplecti, tam rationes evidentes, quam probabiles, circa idem objectum: sive dein id faciat per duos actus, quorum unus assentiat objecto propter rationem evidentem, alter propter probabilem: sive id faciat per unicum actum, qui assentiat simul propter utrumque motivum, evidens, atque probabile.

974. Prenotandum 2. evidentiam unam esse altera majorem; nam evidentia est cognitio clara, ac certa: at tam claritas, quam certitudo suscipiunt magis, & minus, ut est innegabile; hinc aliqua evidentie dicuntur primi, vel superioris ordinis, alia secundi, vel inferioris ordinis. Unde; licet forte cum evidentia primi ordinis, e. g. cum evidenti assensu primorum principiorum, non possit stare in eodem, vel in diversis actibus, opinio circa idem objectum, vel eadem principia, non sequatur, quod non possit stare cum evidentia aliqua vera, sed ordinis inferioris.

Equidem Haunoldo de *Anima ration. cap. 4. art. 8. n. 103.* videtur imperceptibile, quod quis e. g. principio ex se evidentissimo: *Idem non potest simul esse, & non esse*: assentiat, etiam propter motivum tantum probabile, sive a ratione, sive ab autoritate petitur; eo quod tale motivum videatur ab evidentia obrui, ut obruitur lux modica candela a splendidissimo sole: qua in re tamen ei contrarius est de Benedictis l. 4. *Log. qu. 3. c. 4. ob. 4.* licet autem hoc transmittatur, tamen non ita res hæc imperceptibilis est in evidentis ordinis inferioris, quæ non ita plene illustrant intellectum. His prenotatis,

975. Dico 1. Potest intellectus eidem objecto simul assentiri, uno actu propter motivum evidens, & altero propter motivum probabile. ita Arriaga *disp. 6. de Anima sec. 6. num. 109.* ubi dicit etiam, hæc assententiam esse communem. Haunoldus de *Anima ration.*

512 Pars I. Disp. VI. Quæst. II. Art. II.
ration. cap. 4. art. 8. num. 108. de Benedictis l. 4. Log.
quæst. 3. cap. 4. & alii plures, præsertim recentiores.
Prob. conclusio ab experientia. Sepe adhibentur ad
probendam aliquam assertionem plures rationes, seu
motiva, quorum aliqua sunt evidentiæ, alia tan-
tum probabilia, ex auctoritate, vel aliqua ratione
inevidente: ergo debet intellectus talibus motivis
posse, saltem per distinctos actus, assentiri; alias fru-
stra adhiberentur talia motiva. Nec dicas, intelle-
ctum tantum posse assentiri talibus motivis, si divi-
sim proponantur, non autem, si simul proponantur;
hoc enim prorsus gratis dicitur, ut patebit ex solu-
tione objectionum.

976. Dico 2. Potest intellectus eidem objecto as-
sentiri per unum actum, elicito ex duplici moti-
vo, evidente, atque probabili. ita Arriaga disp.
modo cit. num. 111. de Benedictis loco modo cit. Hau-
noldus art. modo cit. num. 109. & alii plures. Prob.
Intellectus potest ferri in objectum uno actu, ex di-
versis motivis elicito: ergo etiam potest ferri uno
actu, elicito ex uno motivo evidente, atque altero
probabili. ant. partim constat ex num. 973. partim
probatur a paritate, cum voluntate; cum enim hæc
possit tendere in idem objectum ex duplici motivo,
e. g. in ambulationem ex motivo sanitatis, & re-
creationis, negandum non est, idem posse intelle-
ctum. prob. etiam conseq. non habent inter se op-
positionem motivum evidens, atque probabile, ut
patebit ex solutione objectionum: ergo.

977. Objic. 1. contra 1. conclus. Aristoteles 1.
Poster. cap. ult. ait: *Manifestum autem ex his quod
neque opinari simul idem, & scire contingit*: ergo
non possunt de eodem objecto simul dari scientia,
& opinio, in eodem intellectu. Confirm. Objectum
scibile est necessarium: objectum opinabile est con-
tingens: ergo non potest de eodem objecto dari
scientia, & opinio. Resp. dist. conseq. non possunt
dari simul scientia, & opinio, in sensu restricto
Aristotelis. conc. conseq. in sensu non ita restricto,
sed proprio, & communi. neg. conseq. Aristoteles
ibi per opinionem non intelligit quemcumque assen-
sum, nixum motivo fallibili, sed talem, qui affir-
met, objectum aliter se posse habere: at hoc non
requi-

An Scientia, & Opinio possint simul stare. 513
requiritur ad opinionem, etiam proprie acceptam;
quis enim dicat, quod, qui probabiliter judicat,
rem aliquam existere, semper simul quasi reflexe
judicet, eam posse non existere?

Ad confirm. Resp. quod sic neque in diversis in-
tellectibus posset dari de eodem objecto scientia, &
opinio, quod est falsum; nam utique multa, quæ
Mathematicis demonstrata sunt, ab aliis tantum
probabiliter noscuntur. Et hinc, cum Aristoteles
loco modo cit. etiam dicat, quod scibile, & opina-
bile, inter se differant (quod, si loquamur cum
communi, non est verum, ut patet ex ratione modo
allata) non videtur esse necessarium, in acceptione
scientiæ, & opinionis tam restricta, hic eum sequi.
in forma. om. 1. p. ant. dist. 2. objectum opinabile
est contingens sæpe. conc. semper. subdist. si sumat-
ur opinabile in sensu restricto. conc. si sumatur in
sensu proprio, & communi. neg. antec. & conseq.
ostensum enim est, objecta scientiæ mathematicæ
esse etiam in sensu proprio opinabilia, adeoque etiam
opinabilia posse esse ita necessaria, ut necessaria esse
debent objecta scientiarum.

978. Objic. 2. Tale objectum esset evidens, & non
esset evidens: hæc sunt contradictoria: ergo. Confir.
Saltem intellectus esset certus, seu certificatus, ra-
tione actus scientifici, & non esset certus, seu cer-
tificatus, ratione actus probabilis: hæc iterum sunt
opposita: ergo. Resp. neg. suppositum ex num. 965.
ubi dictum, objectum non esse evidens, sed actum:
quod autem unus actus sit evidens, alter non, nulla
est contradictio, ut patet. Ad confir. conc. maj. &
neg. min. quam negabit quilibet Summulista. Atta-
men hic queri posset, an intellectus deberet in tali
casu dici simpliciter certificatus: & respondeo affir-
mative; quia hæc denominatio convenit illi, qui
habet de re notitiam, excludentem omne dubium,
quale haberet talis intellectus; nam additus actus
opinativus eam non tolleret.

979. Objic. 3. contra 2. conclus. Motivum proba-
bile in concursu motivi evidens non amplius po-
test movere: ergo actus evidens illi non innititur.
ant. prob. candela accensa, serenissimo sole splen-
dente, non amplius illuminat: ergo etiam, illuminante intel-

intellectum motivo evidente, eum non amplius illustrat motivum probabile. Resp. Hoc argumentum probaret, quod neque actus idem posset niti gemino motivo evidente; cum etiam una evidentia sit major altera, sepe cum magno excessu.

In forma dist. ant. motivum probabile non potest movere in concursu motivi evidentis supremi ordinis. om. ant. motivi evidentis inferioris ordinis. neg. ant. & conseq. videantur dicta n. 974. ad prob. dist. ant. candela non illuminat, si aer necdum sit tam luminosus, quam ignis candelæ. neg. ant. si jam sit tam luminosus. conc. ant. (quia non potest ignis intensiorem lucem in aere producere, quam ipsemet habeat) & neg. conseq. quia motivum probabile non faceret actum magis scientificum, sed daret ei aliud prædicatum, scilicet opinionis, ex diverso motivo.

980. Obijc. 4. Talis actus non esset formidolosus, quia scientificus: & esset formidolosus, quia opinativus: sed hoc esse non potest: ergo. Resp. neg. 2. p. ant. talis enim actus non esset actualiter, seu formaliter formidolosus; non enim est de ratione opinionis formido actualis, seu formalis (quam explicavimus num. 967.) nam videtur innegabile, quod intellectus sepe tantum attendat ad motivum assensus, quin attendat ad ejus fallibilitatem, quo casu non formidat actualiter: & videtur hoc præsertim contingere, quando quis jam sæpius assensus est opinioni probabili tanquam vera: quinimo videtur in tali casu aliud esse motivum assentiendi, aliud motivum formidandi, nempe ratio in oppositum (sicut est aliud motivum efficaciter volendi medicinam, nempe sanitas, & aliud motivum eam inefficaciter nolendi, nempe amarities) unde potest intellectus tantum attendere ad unum motivum, & non ad alterum.

Jam si de ratione opinionis non est formido actualis, tunc actus innixus simul motivo evidenti, & probabili, non erit formidolosus actualiter; quia actualem formidinem impedit motivum evidens: imo neque ipse actus erit formidolosus radicaliter, seu in actu primo; quia, cum hic actus essentialiter respiciat motivum evidens, nunquam potest cum ipso identificari formido; quare tantum unum ejus motivum, scilicet probabile, erit radicaliter, seu in actu primo

An Scientia, & Opinio possint, &c. 575
primo formidolosum, quatenus posset in absentia motivi evidentis, si non causare formidinem formalem, seu actualem, saltem cum ea stare.

981. Dices 1. Conclusio sequitur debiliorem partem quoad certitudinem, ut diximus num. 144. ergo etiam actus nixus motivo evidenti, & probabili, sequitur debiliorem partem, consequenter est formidolosus, & incertus. Resp. neg. conseq. Neutra præmissa se sola est adæquatam motivum conclusionis, sed qualibet deficiente conclusio deficit: consequenter ista non potest esse firmior, quam sit quælibet præmissa: adeoque quoad firmitatem, & certitudinem suam, sequitur debiliorem præmissam, seu partem.

At, quando idem actus dicitur a nobis, esse simul scientia, & opinio, supponitur, quod tam motivum evidens, quam probabile, sit saltem in actu primo adæquatam, ita, ut propter quodlibet se solo acceptum veritas objecti materialis affirmari possit (de alio enim casu conclusio non loquitur) quare deficiente motivo probabili non deberet etiam deficere veritas objecti materialis; nec enim deficeret ratio adhuc sufficientissima eam affirmandi: adeoque talis actus quoad suam certitudinem, vel firmitatem, non debet sequi debiliorem partem, seu debilius motivum: sed saltem æque firmus est, ac si niteretur solo motivo evidente; quia motivum probabile additum nihil tollit de firmitate evidentie: sicut, si muris ex se firmissimis addatur adhuc sustentaculum ligneum debilius, non ideo minus firmiter fulcietur tectum impositum.

982. Dices 2. Actus scientie est formaliter, & actualiter firmus, ac certus: ergo actus opinativus est formaliter, & actualiter formidolosus. Confirm. Motivum fallibile trahit post se saltem judicium de possibilitate erroris: sed hoc non potest stare cum actu scientie, & multo minus ei esse identificatum: ergo. Resp. conc. ant. neg. conseq. Actus scientie essentialiter nititur motivo firmo, ac certo, & quidem clare proposito, quod non potest impediri ab alio actu, quo minus intellectum reddat certum, & firmum: at fallibilitas motivi probabilis potest impediri ab evidentia adjuncta, quo minus producat actualem formidinem: Ad confirm. dist. maj. motivum fallibile, sibi soli relictum, trahit post se tale judicium.

516 Pars I. Diss. VI. Quæst. II. Art. II.
cium. om. maj. (nam universaliter id non contin-
git; potest enim intellectus non attendere ad falli-
bilitatem motivi ex num. 980.) si adjungatur ei mo-
tivum evidens. neg. maj. & conc. min. neg. conseq.
983. Objic. 5. Talis actus esset certus, & incertus:
hoc implicat: ergo. Confirm. Talis actus posset esse
verus, & falsus: hoc est impossibile: ergo. prob.
maj. casu quo motivum probabile esset reipsa falsum,
actus nixus eo motivo esset falsus: sed simul esset ve-
rus, utpote scientificus. ergo. Resp. neg. maj. Talis
actus esset simpliciter certus; quia excluderet omne
dubium de opposito (vide dicta num. 978.) quamvis
forte dici posset incertus secundum quid, ratione mo-
tivi non certi, de quo non litigabo. Ad confir. neg. maj.
ad prob. dist. maj. esset falsus quoad unum objectum
formale, seu motivum opinativum. conc. maj. quoad
objectum materiale. neg. maj. & dist. min. esset verus
quoad objectum materiale. conc. min. quoad objectum
formale, seu motivum opinativum. neg. min. & conseq.

Est receptum ab omnibus in Summulis, quod pro-
positio causalis sit simpliciter falsa, quando affirmat
unam rationem falsam, quamvis altera sit vera, dum
utramque affirmat copulative; quia propositio copu-
lativa tota est falsa, si unum ejus membrum est fal-
sum. Unde, si quis affirmaret, nunc diem esse valde
serenam, ex ratione una evidente, scilicet presentia
solis sereni, & altera probabili falsa, e. g. presentia
planetæ Jovis, quem putaret etiam adesse, & ali-
quid conferre ad serenitatem diei, cum tamen reipsa
non adesset, talis actus esset simpliciter falsus.

984. Quare videtur innegabile, quod talis actus
scientificus, nixus simul motivo probabili falso, sit
reipsa simpliciter falsus: verus tamen secundum quid,
sive quoad objectum materiale, & alterum objectum
formale, seu rationem evidentem: & sic respondet
etiam Haunoldus de Anima ration. c. 4. art. 8. n. 113.
ac addit, quod veritas absoluta, seu simpliciter talis,
excludat omnem falsitatem. Equidem posset vi-
deri mirabile, quod actus scientificus sit falsus, &
quod actus falsus excludat omne dubium de opposito:
sed mox minuatur admiratio, si res rite explicetur.

Nam actus scientificus non est falsus quoad obje-
ctum materiale, circa quod excludit dubium: ne-
que

An Scientia, & Opinio possint simul stare. 517
que quoad objectum formale, a quo denominatur
scientificus: sed tantum quoad alterum objectum for-
male, a quo denominatur opinativus. Potest etiam
responderi cum Haunoldo loc. cit. quod, si alicui non
arrideat hic modus loquendi, possit bona pace uti
alio; cum tota hæc lis sit de nomine; nam questio
de re stat in hoc, an aliquis actus possit duplici tali
motivo intrinsece niti: an autem dein dicendus sit
talis, vel talis, est questio de nomine.

Dices. Propositio copulativa, affirmans unum mo-
tivum falsum, est falsa; ergo etiam propositio copu-
lativa, affirmans unum motivum probabile, & in-
firmum, est tantum probabilis, & infirma. Resp. neg.
conseq. & retorq. arg. ergo apprehensio indivisibilis,
simul motivi evidens, & probabilis, erit tantum
probabilis; cum tamen rapiat intellectum ad assen-
sum: item actus efficaciter amplectens motivum aman-
di, sed simul etiam inefficaciter amplectens motivum
odio habendi, erit simpliciter odium: rursus compo-
situm, involvens partem non rationalem, erit simpli-
citer irrationale: quæ admitti non possunt. Scilicet
non est paritas ab una denominatione ad aliam, nec
propterea, quod una tribuatur alicui rei ob aliquam
rationem, statim ob similem rationem tribuitur et-
iam altera: sed quænam tribuenda sit, quænam non,
desumi debet ex regula supra num. 251. statuta.

Nempe sepe una denominatio usitata est apud au-
ctores, non alia: sic sane nemo dicit minus firmum
id, quod nititur sustentaculo uno firmiore, & altero
minus firmo, quam id, quod nititur sustentaculo fir-
miore solo: at omnes vi Summularum dicunt actum
illum falsum, qui nititur motivo falso. Ad abun-
dantiam dari potest disparitas ex eo, quod ex com-
muni veritas stet in indivisibili (nam stricte loquen-
do non est unum magis verum, quam alterum) nec
dicatur verum, nisi quod est pure verum: at vero
firmitas, aut certitudo, non stet in indivisibili; cum
juxta omnes detur magis, & minus firmum, magis
& minus certum: & firmitas major, & minor possint
optime combinari, imo sepe firmum ex additione
alicujus in se minus firmi fiat magis firmum; cum
presertim firmitas minor nihil tollat de firmitate
majore, ut patet in exemplo n. 981. adducto.

985. Ob. 6. Talis actus esset in duplici specie: ergo implicat. Confirm. 1. Talis actus neque esset scientia, neque opinio: ergo est impossibilis. Confirm. 2. Quando concurrunt duo motiva, potest intellectus duos actus elicere: ergo, cum nullum adsit determinativum ad eliciendum tantum unum actum, eliciet duos. Resp. neg. ant. esset enim in una certa specie, sicut mulus e. gr. est in specie certa, inter equum, & asinum. Ad 1. confir. Resp. esse questionem de nomine, ad quam non male respondet Haanoldus citatus n. 112. nomen scientiæ esse genericum, & complecti sub se, tam actus, qui nituntur solis motivis evidentibus, quam actus, qui simul nituntur motivis probabilibus: si tamen hic modus loquendi iterum non placeat, excogitandum erit novum nomen, tali actui tribuendum. Ad 2. confir. neg. conseq. Causa determinativa ad unum actum potest esse diversa excitatio specierum, vel representatio convenientiæ illorum motivorum, in ordine ad probandum idem objectum materiale, vel simile quid: & ad talia adversarii etiam sæpe debent recurrere; cum utique negare non possint, sæpe multa motiva unum tantum actum terminare, que tamen sufficerent ad terminandos plures: quin imo, cum talis assensus, ut mox dicemus num. 987. fit etiam subiectus imperio voluntatis, potest dici, intellectum ad eum determinari a voluntate.

986. Ob. ultimo. Talis actus subjaceret imperio voluntatis, & eidem non subjaceret: ergo est impossibilis. prob. ant. subjaceret, utpote assensus præstitus motivo probabili: non subjaceret, utpote assensus evidens, & necessarius respectu intellectus: ergo. Resp. neg. 2. p. ant. ad prob. neg. 2. p. ant. quia, licet actus, elicetus ex solo motivo evidente, sit necessarius respectu intellectus; eo quod hic necessarius debeat assentiri motivo evidenti: non tamen est necessarius assensus elicetus etiam ex motivo probabili; quia intellectus non debet necessario assentiri motivo probabili: unde talis assensus potest elici, vel non, pro libertate voluntatis.

987. Dices. Evidentia prævertit omne imperium voluntatis: & antequam hæc libere imperet, jam intellectus evidentie necessario assentitur; ergo non potest

test voluntas libere determinare intellectum ad præstandum assensum, simul ex motivo evidenti, atque probabili: ergo debet prius elici actus ex solo motivo evidenti, & tum primum alius ex motivo probabili: ergo non potest intellectus eidem objecto simul assentiri ex utroque motivo, tam evidenti, quam probabili.

Ad hanc replicam varii varie respondent: ego dist. 1. conseq. ergo non potest voluntas libere determinare intellectum ad præstandum primum assensum, simul ex motivo evidenti, atque probabili, om. 1. conseq. non potest determinare ad præstandum secundum assensum. neg. 1. conseq. atque etiam neg. 2. ac 3. conseq. Motivum evidens necessitat intellectum ad unum assensum: sed non necessitat ad plures, & plures, alias iretur in infinitum; unde, quidquid sit, an primus assensus, tali objecto præstitus, sit subiectus imperio voluntatis; an non, saltem secundum erit subiectus, ita, ut voluntas possit libere determinare, an intellectus tantum ex uno motivo evidenti, an vero simul ex motivo probabili, alterum assensum debeat elicere; quare potest voluntas alium assensum ex utroque motivo imperare, & intellectus eum elicere.

ARTICULUS III.

An Concessis Præmissis Evidentibus Intellectus necessitetur ad Conclusionem.

988. **D**Uplex hic distingui solet necessitas, nempe quoad speciem, & quoad exercitium. Illa est, quando potentia est necessitata ad certam speciem actus, e. gr. ad speciem amoris, ita, ut non possit ex contraria specie, e. g. odii, actum elicere. Ista vero est, quando potentia est ita necessitata, ut non tantum non possit elicere actum contrarium, sed etiam non possit omittere actum ex hac specie: sic e. gr. Beati in celo non tantum non possunt elicere actum odii contra Deum, sed etiam debent elicere actum amoris erga ipsum.

Duplici huic necessitati opponitur duplex libertas: una quoad speciem, seu contrarietatis, quando scilicet potentia libere potest elicere actum contrarium:

altera quoad exercitium, seu contradictionis, quando potentia potest saltem omittere actum. e. g. amoris, non tamen ponere actum odii. Queritur jam, qualis detur necessitas in intellectu, concessis præmissis evidentibus, stricte talibus, (hoc est, excludentibus omne dubium de falsitate propositionum oppositarum) respectu conclusionis, quam videt ex illis præmissis legitime deduci.

989. Dico 1. Intellectus, concessis præmissis evidentibus, necessitatur ad conclusionem quoad speciem. ita communissime omnes. Prob. Intellectus non potest assentiri falso evidenter cognito ut tali: atqui, si negaret talem conclusionem, assentiretur falso evidenter cognito ut tali: ergo non potest eam negare, & consequenter necessitatur ad illam quoad speciem. ma. patet ab experientia communissima, qua habetur, quod nullus, dum actu videt solem, possit assensum elicere de eo, quod illum non videat: vel, dum actu dolet dentibus, quod non sentiat.

Insuper est receptum axioma: *Nulla potentia operatur intendens ad malum*: atqui falsum est malum intellectus: ergo non potest falsum cognitum ut tale intendere, vel amplecti. Prob. etiam mi. superior. Si intellectus negaret illam conclusionem, assentiretur propositioni oppositæ: atqui hæc est evidenter falsa, & cognoscitur ut talis: ergo. prob. mi. propositio, opposita alteri evidenter veræ, est evidenter falsa: & cognoscitur etiam ut talis, si altera cognoscitur ut evidenter veræ: ergo.

990. Dico 2. Intellectus, concessis præmissis evidentibus, necessitatur ad conclusionem etiam quoad exercitium. Conclusio ista non est tantum clarissime S. Thomæ in 2. dist. 25. q. 1. a. 2. in corp. & 1. p. qu. 82. a. 2. in corp. item in quæst. disput. qu. 22. de volunt. a. 5. ad 3. & 12. sed etiam est communissima aliorum, adeo, ut auctores communiter hoc ponant discrimen, inter veritatem evidentem, & non evidentem, quod illa necessitet intellectum, non autem ista: certe Conimbricenses in 1. Poster. c. 1. q. 4. a. 4. ajunt, videri sibi, hanc sententiam esse omnium gravium auctorum. Prob. conclusio ratione, quam communiter asserunt auctores.

Intellectus est potentia necessaria: ergo positis omnibus

bus ad agendum prærequisitis deberet agere: atqui concessis præmissis evidentibus sunt posita omnia prærequisita ad agendum, seu inferendam conclusionem: ergo debet agere, seu conclusionem inferre: primum enthymema est extra dubium, subsumptum bene probat Arriaga disp. Log. 15. sec. 6. n. 67. negative sic. Gratis dicunt adversarii, nec possunt probare (quod tamen ipsi incumberet) plus requiri: ergo. Confir. Non licet pro libitu condiciones, vel alia requirere, quin probentur: ergo. prob. ant. alias plurima entia sine necessitate multiplicarentur, maxime imperia voluntatis sine numero; nam, si essent necessaria imperia ad conclusiones evidentes, etiam forent necessaria ad præmissas evidentes, saltem, si istæ non essent (uti sæpissime non sunt) principia omnium prima: item etiam similia imperia essent necessaria ad actus sensuum externorum; non enim sensus sunt potentia magis necessarie, quam intellectus: ergo.

991. Dices 1. nos multiplicare perfectiones intellectus, dum dicimus, eum cum paucioribus posse agere. Sed contra est. Præterquam, quod per se minus sit, multiplicare tantum aliquas perfectiones identificatas, quam entia distincta, adversarii non minus multiplicant perfectiones voluntatis, dum asserunt, ejus libertatem se extendere ad assensum etiam evidentes, ita, ut ipsa possit, ante hos assensum ponere imperium aliquod, ut eliciantur, vel etiam nolitionem, qua impediuntur. Adde, quod cæteris paribus major sit perfectio, quæ est active libera, quam quæ est necessaria.

Dices 2. nos multiplicare potius entia, dum asserimus, necessario semper inferri conclusionem: adversarii autem id negant, & ne reponamus, ipsos admittere semper actum voluntatis, possunt dicere, quod in casu omissionis conclusionis tantum adstruant puram omissionem liberam, quæ re ipsa nihil est. Sed contra est. Si adversarii dicunt, in casu omissionis conclusionis dari puram omissionem liberam, necessario debent admittere, quod in casu positæ conclusionis detur positivum imperium voluntatis: cumque conclusio, etiam juxta adversarios, fere semper ponatur, multiplicantur plurima talia imperia sine necessitate. Neque dici potest, puram omissionem sufficere

ad conclusionem, tam ponendam, quam impediendam; nam intellectus non est potentia libera, que possit seipsam determinare: actus primus autem, potentiam necessariam determinans ad unum, debet aliquid aliud involvere, quam actus primus, eandem potentiam determinans ad aliud priori oppositum.

992. Dices 3. posse dici, quod, quando ponitur conclusio, detur pura omisso libera, & quando non ponitur, (quod rarissime fit) detur imperium positivum voluntatis, conclusionem impediens: adeoque non multiplicari entia. Sed contra est. Qui sic respondent, tamen admittunt tot effectus, quot nos; quia loco conclusionis impeditæ admittunt actum voluntatis. Insuper autem multiplicant entia ex parte actus primi, dum semper requirunt ante omnem conclusionem evidentem (& ob paritatem rationis etiam ante omnem alium assensum evidentem, saltem qui non sit circa principium omnino primum) ut voluntas habeat totam ex iudicio indifferente, ac aliis pluribus constitutam libertatem, vi cuius possit imperare, vel impedire conclusionem: quod nos minime requirimus.

993. Dices 4. hunc actum primum liberum necessario requiri; eo quod, sicut non necessitatur voluntas ad amplectendam bonitatem creatam, ita neque necessitatur intellectus ad amplectendam veritatem creatam. Sed contra est. Imprimis non est paritas a voluntate libera ad intellectum necessarium; alias, cur non, sicut voluntas potest libere amplecti id, quod sub una ratione apparet bonum, licet sub alia clare sit malum (qualis est e.g. peccaminosa delectatio) poterit etiam intellectus amplecti id, quod sub una ratione apparet verum, licet sub alia apparet clare falsum? item, cur non dicitur, quod potentia visiva, etiam apertis oculis, non necessitatur ad videndam lucem creatam? Si dicas, intellectum esse magis conjunctum voluntati, quam alias potentias, id negatur; cum etiam aliæ potentie identificentur anime.

994. Dein etiam mihi falsum videtur, voluntatem a nullo bono creato necessitari; nam Angelicus 1. p. q. 82. a. 2. in corp. docet, voluntatem necessitari a bono creato, quod clare videtur habere necessariam

connexionem cum beatitudine: idem, & non aliud, docet in quæst. disput. q. 22. de voluntate a. 5. in corp. Item difficulter capitur, quomodo damnatus in inferno, semper possit suspendere amorem liberationis a pœnis, licet hæc sit bonum creatum. Dein non videtur alia ratio, quare motus primo primi non censeatur liberi, e.g. si percussus alapa statim repercutatur liberi, e.g. si percussus alapa statim repercutatur liberi, nisi quia ista vindicta proponitur ut purum bonum, licet creatum. Tandem potest utique abstrahi, & abstrahitur quoad verum ordinarie, quoad bonum saltem sepius, an sit creatum: & tunc ratio creati non potest impedire, quo minus voluntas, vel intellectus, amplectatur bonum, aut verum.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

995. **O**B. 1. S. Thomas 1. 2. q. 9. a. 1. ad 3. sic fertur: *Voluntas movet intellectum quantum ad exercitium actus; quia & ipsum verum, quod est perfectio intellectus, continetur sub universali bono, ut quoddam bonum particulare: ergo voluntas movet ad exercitium cuiuslibet actus veri, adeoque etiam evidentis. Confir. Idem S. Doctor 1. 2. q. 17. a. 6. in corp. ait: Quantum ad exercitium actus... actus rationis semper imperari potest: ergo omnis actus rationis, etiam evidens, potest a voluntate imperari.*

Resp. dist. conseq. voluntas movet, vel directe, vel indirecte, ad exercitium actus veri. conc. conseq. semper directe. neg. conseq. Directe movet voluntas ad actum conclusionis, quatenus, supposito jam assensu præmissarum, immediate imperat assensum conclusionis: indirecte autem movet, quatenus movet, & applicat intellectum ad considerationem objecti: & sic voluntas etiam juxta nos potest indirecte movere ad actum evidentem. Quod autem S. Doctor non determinate loquatur de directa motione, sed tantum indeterminate, vel de directa, vel de indirecta satis patet legenti corpus articuli citati, ubi ait, voluntatem etiam movere visum, seu potentiam videndi ad visionem, ad quam tantum potest movere indirecte, vel mediate, item, quia comparat

voluntatem duci moventi exercitum mediate, quando, ut ait S. Doctor, movet ſuo imperio aliquem ex tribunis, qui dein ordinat aciem.

996. Ad confir. neg. conſeq. nam S. Doctor ibi expreſſe dicit, non omnem actum rationis imperari poſſe, atque pro exemplo adducit apprehenſionem ſimplicem, & aſenſum primorum principiorum: inde ſubjungit, aliqua apprehenſa non convincere intellectum, & aſenſum circa talia eſſe in poteſtate noſtra: quod etiam nos concedimus: & certe apprehenſa probabilia ſunt talia, non autem apprehenſa evidentia; nam, ut docet ipſe Angelicus *1. p. q. 82. a. 2. in corp.* intellectus ex neceſſitate aſſentitur propoſitionibus, habentibus neceſſariam connexionem cum primis principiis, quales, ut ait, ſunt *concluſiones demonſtrabiles*: & addit: *Et his intellectus ex neceſſitate aſſentit, cognita connexione neceſſaria concluſionum ad principia, per demonſtrationis deductionem.* Ad ſummum forte S. Thomas admittit reſpectu actuum evidentium imperium mediatum, vel indirectum; nam verbis objectis ſtatim ſubjungit: *Sicut, cum indicitur alicui, quod attendat, & ratione utatur: hoc eſt, ut applicet intellectum ad conſiderandum objectum.*

997. Ob. 2. Non experimur nos neceſſitari ad concluſionem evidentem: ergo non neceſſitamur. Reſp. 1. de Benedicis *l. 4. Log. q. 1. c. 5. §. 1.* negat ant. & non ſine ratione; cum enim auctores incomparabiliter plures aſſerant hanc neceſſitatem, & inſuper in primis principiis videatur innegabile, quod experiamur, nos rapi ad aſſenſum, videtur iſta experientia omnino dari. Reſp. 2. retorq. arg. nam multo minus experimur, nos libere aſſentiri concluſioni evidenti, poſt præviã deliberationem, & conſultationem; cum tamen libertas, ſive extrinſeca, ſive intrinſeca aduum, magis cadat ſub experientiam, quam neceſſitas. Reſp. 3. om. ant. eo quod ſæpiſſime nos non ita reſectamus in noſtros actus. neg. conſeq. ob noſtras rationes.

998. Dices. Sæpe accidit, ut aliquis conſeſſis præmiſſis evidentibus neget concluſionem, vel ſaltem ſuſpenſus circa eam hæreat: ergo experientia docet, non neceſſario inferri concluſionem. Reſpond. diſt.

diſt. conſeq. experientia docet, non neceſſario inferri concluſionem, ſi adſint omnia requiſita. neg. conſeq. ſi non adſint. conc. conſeq. In tali caſu, vel præmiſſa non ſunt revera evidentes, vel non ſunt in forma legitima, vel non rite penetrantur, nec agnoſcitur identitas in tertio. Hinc, præſertim ignari Logices, ſolent etiam in aliis ſcientiis hærare. Eadem reſponſio danda eſt, ſi ponatur, vel intellectus non poſſe tres actus ſimul elicere, vel Deus negare ſuum concurſum, vel quid ſimile: & in talibus caſibus etiam nil juvaret imperium voluntatis, ut conſideranti facile patet.

999. Ob. 3. Ex iſdem præmiſſis poteſt inferri concluſio directa, & indirecta: ergo voluntas debet determinare, quenam potius inferatur. Conſir. Dantur habitus ad actus ſcientiæ, ſeu concluſiones: ſed non dantur habitus, niſi ad actus ſubjectos libere voluntati: ergo. prob. mi. habitus debent facilitare potentiam ad actus: ſed hanc non poſſunt facilitare ad actus neceſſarios: ergo. Reſp. neg. conſeq. Ordinarie inferitur concluſio directa; quia hæc connaturalius ſequitur: ſi autem potius cognoscatur evidenter identitas in tertio, ex qua ſequitur concluſio indirecta, inferretur potius iſta: ſi autem ſimul cognoscatur evidenter identitas in tertio, utraque, ſcilicet, tam reſpectu concluſionis directæ, quam indirectæ, tunc dabitur neceſſitas ad utramque concluſionem.

1000. Ad confir. neg. mi. ad prob. diſt. ma. habitus debent facilitare potentiam, vel directæ, vel indirectæ. conc. ma. neceſſario directæ. neg. ma. & diſt. ſic mi. neg. conſeq. Habitibus intellectuales juxta communem noſtrorum, quam etiam amplectemur in Animaſtica, conſiſtunt in ſpeciebus multiplicatis, rite coordinatis &c. ita, ut facile ſint excitabiles, quæ excitabilitas indirecte facilitat potentiam; quia, dum facile excitantur ſpecies, & his excitatis intellectus ſtatim circa evidentes veritates ſuos actus elicit, ipſe indirecte facilitatur: & certe juxta communem datur etiam habitus primorum principiorum, quorum aſſenſus etiam juxta adverſarios non eſt ſubjectus voluntatis imperio. Addit Hurtadus *diſp. 7. de Anima ſec. 4. §. 31.* habitum concluſionis non diſtingui ab habitu præmiſſarum.

1001. Ob. 4. Potentia loco motiva, quamvis sit potentia necessaria, tamen est subjectiva voluntati: ergo etiam intellectus, etsi sit potentia necessaria, tamen potest esse subjectus voluntati. Resp. 1. retorq. arg. in potentia visiva, auditiva, nutritiva. Resp. 2. neg. conseq. Potentia loco motiva non habet ullum objectum, a quo determinetur, sicut tamen habent potentia visiva, & auditiva, lucem, & sonum, & pariter intellectus evidens verum; unde potentia loco motiva prorsus indifferens ad motum dextrorsum, vel sinistrorsum, sursum, aut deorsum, debet dirigi a voluntate: & nisi ab hac dirigeretur, sæpe operaretur necessario in suum malum, ut quandoque contingit laborantibus morbo epidemico, vel lunaticis.

At intellectus est ex se determinatus ad verum, habetque directionem a seipso, imò etiam debet dirigere voluntatem: atque in assensibus vere evidentibus operatur in maximum suum bonum. Accedit experientia evidens, quæ offendit, potentiam loco motivam esse per se ordinatam ad exequenda voluntatis imperia, qualis experientia minime datur de intellectu. Accedit iterum, quod ab una potentia, etiam necessaria, non statim argumentari liceat ad aliam, si in eodem genere potentiarum necessaria sunt aliqua certo non subjectæ voluntati, uti sunt visiva, auditiva &c.

1002. Ob. 5. Intellectus est subjectus voluntati, etiam in evidentibus, quoad continuationem assensus; quia non necessitatur ad plures, & plures semper assensus eliciendos: ergo etiam est subjectus voluntati quoad productionem primi assensus. prob. conseq. prima productio, & continuatio, seu subsequens productio, non differunt specie: ergo, sicut intellectus est subjectus voluntati quoad unam, etiam est subjectus quoad alteram. Resp. neg. conseq. ad prob. neg. conseq. Si intellectus semel assensus est objecto evidenter proposito, jam obtinuit suum finem, nempe veritatem, & possessionem intentionalem objecti, in qua potest quiescere; alias fatigaretur nimium, & impediretur ab aliis actibus, quod ipsi esset malum.

1003. Dices. Si intellectus post assensum, præstitum

tum præmissis, debet insuper assentiri conclusioni, tunc debet eidem objecto bis assentiri: sed hoc nos non admittimus: ergo. Resp. dist. ma. debet bis assentiri eidem objecto realiter accepto. conc. ma. eidem formaliter accepto, seu eodem modo proposito. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Scilicet debet intellectus, postquam assensus est objecto, quod in præmissis propositum est, tanquam identitas in tertio, eidem iterum assentiri, quando proponitur in conclusione, tanquam formaliter aliud, seu tanquam identitas inter se. Ratio ulterior est, quia ad proponendum ita objectum, tanquam formaliter a se diversum, concurrunt novæ, atque diversæ apprehensiones evidentes, quæ necessitant ad assentiendum novæ veritati evidenter propositæ: fere sicut, si prius objectum evidenter proponatur ut animal, & postea pro altero instanti ut rationale, intellectus etiam necessitatur ad assentiendum, quod sit rationale, nec potest quiescere in priori assensu, quo affirmavit esse animal: At, quando objectum nec formaliter est aliud, tunc nec dantur novæ diversæ apprehensiones, nec necessitas novi actus.

1004. Ob. 6. Si intellectus necessitatur ad conclusionem vere evidentem, necessitatur etiam ad conclusionem tantum apparenter evidentem: sed ad hanc non necessitatur: ergo. prob. mi. ideo non necessitatur intellectus in probabilibus; quia alias sæpe necessitaretur ad falsum: sed, si necessitaretur ad conclusionem tantum apparenter evidentem, etiam sæpe necessitaretur ad falsum: ergo. Resp. 1. retorq. arg. in necessitate quoad speciem, quam etiam adversarii admittunt in conclusione apparenter evidenti, non autem in iudicio tantum probabili. Resp. 2. om. ma. (quia aliqui volunt, evidentiam tantum apparentem non excludere omnem, tam directam, quam reflexam suspicionem de falso, quod tamen difficulter probaretur) neg. mi.

1005. Ad prob. dist. ma. ideo non necessitatur intellectus in probabilibus; quia necessitaretur ad falsum tantum rarissime, & ad falsum nullo modo cognitum, nec suspectum. neg. ma. quia necessitaretur valde frequenter ad falsum, saltem per præviam suspicionem, vel etiam rationem probabilem propositi-

posito, cognitum, & insuper semper ad periculum incurrendi falsum. conc. ma. & dist. proportionaliter mi. neg. conseq. Licet autem in tali casu forte intellectui expediret, eum non necessitari, tamen non expedit, eum nunquam necessitari: sicut, licet aliquando expediret, pro aliquo casu legem aliquam non esse, non tamen ideo expediret, eam universaliter non esse. Noto hic, diversimode induci necessitatem ab evidentia vera, & ab evidentia tantum putativa. Illa inducit necessitatem vi solius motivi: ista non vi solius motivi, sed vi motivi ut substantis erronee apprehensionis, ita, ut stante motivo, & remota tantum erronea apprehensione, possit cessare necessitas, quæ cessare non potest stante motivo vere evidenti.

ARTICULUS V.

An Intellectus, concessis Præmissis Probabilibus, necessitatur ad Conclusionem.

1006. **D**ico 1. Intellectus, concessis præmissis probabilibus, & cognita identitate in tertio, necessitatur ad conclusionem quoad speciem. ita communissima. Prob. Intellectus non potest pro eodem instanti assentiri, & dissentiri objecto evidenter eidem: atqui, si non necessitaretur in nostro casu ad conclusionem quoad speciem, posset pro eodem instanti assentiri objecto præmissarum, & dissentiri objecto conclusionis, quod est evidenter idem: ergo intellectus necessitatur ad conclusionem quoad speciem. prob. ma. intellectus non potest pro eodem instanti simul assentiri duabus propositionibus contradictoriis, ut patet ex constanti experientia, & alias posset assentiri falso cognito ut tali: ergo non potest simul assentiri, & dissentiri eidem objecto. Intellige *saltem naturaliter*; nam ab eo, an id supernaturaliter fieri possit, & an non Deus post assensum præmissarum, pro sequenti signo nature, possit infundere evidentem apprehensionem de falsitate præmissarum, quæ trahat post se iudicium contradictorium iisdem præmissis, merito in Logica abstrahitur; quamvis, ut verum fatear, mihi probabilis

bilius videatur, id fieri non posse; cum enim evidens illa apprehensio deberet durare per totum instantans, deberet pro eo toto excludere assensum præmissarum: cum item duo assensus contradictorii habeant tantam oppositionem, ut non possint simul esse in eodem signo, videntur multo minus posse esse in diversis signis; sic enim non tantum coexistenter, sed unus insuper esset causa alterius. Verum, ut dixi, hic abstrahimus de supernaturaliter possibili.

1007. Dico 2. Intellectus tamen in tali casu non necessitatur ad exercitium conclusionis. ita præter eos, qui etiam negant necessitatem quoad exercitium in evidentibus, sentiunt Conimbricenses in 1. *Poster. c. 1. g. 4. a. 3. §. Dixi.* de Benedictis l. 4. *Log. q. 1. c. 5. §. 2.* ac alii, recentiores præsertim, satis communiter. Prob. Si intellectus in tali casu necessitaretur ad conclusionem, vel ad eam necessitaretur dependenter ab imperio voluntatis, vel independenter ab isto: neutro modo necessitatur: ergo.

Prob. 1. p. mi. Si necessitaretur dependenter ab imperio, seu actu voluntatis: vel voluntas necessario per eundem actum, per quem imperat præmissas, imperaret etiam conclusionem: vel hanc necessario imperaret per novum imperium, post præmissas concessas elicited: sed neutrum necessario fit a voluntate: ergo. prob. mi. imprimis voluntas non est semper expedita ad imperandam conclusionem per actum illum, per quem imperat præmissas; quia non est semper, antecedenter ad præmissas, satis illuminata, neque jam satis agnoscit, quoniam conclusio ex pluribus, e. g. directa, vel indirecta, sequatur, adeoque non potest cæco modo aliquam imperare.

1008. Dein voluntas est potentia libera, cui non debet imponi necessitas, nisi gravibus rationibus probetur, quod adversarii non faciunt: & facilis admittitur aliqua multiplicatio entium, quam necessitas in potentia libera; alias cur non etiam ad parcendum entitatibus dicitur intellectus necessitari ad præmissas probabiles? multo minus igitur debet imponi voluntati libera talis necessitas, quando ea negata potius minuuntur, quam multiplicantur entia. Ulterius communiter admittitur, voluntatem

non necessitari ad volendum ullum bonum, quod ei proponitur ut defectuosum, sicut tamen proponitur veritas tantum probabilis.

Sed neque voluntas necessario imperat conclusionem per actum distinctum, post præmissas concessas elicium; nam iterum hac ratione imponitur voluntati liberæ necessitas, quæ non probatur: insuper hac ratione multiplicantur entia, seu conclusiones, quæ juxta adversarios necessario imperari debent, & elici: juxta nos autem possunt impediri, & omitti.

1009. Prob. jam 2. p. minoris superioris, nempe, quod intellectus non necessitetur independenter ab imperio voluntatis: seu, quod intellectus non necessitetur a sua natura, sive tanquam potentia necessaria, quæ positis omnis prærequisitis necessario agat. Veritas conclusionis, ex præmissis probabilibus deductæ, est tantum probabilis: ergo intellectus ex sua natura non est necessitatus ad eam inferendam. ant. admittitur ab omnibus; quia, quidquid veritatis habetur in conclusione, refunditur in eam a præmissis, adeoque, cum iste in se non habeant certitudinem ullam, aut evidentiam, sed tantum probabilitatem, non possunt, nisi probabilitatem, refundere in conclusionem. prob. consequ. intellectus ex natura sua non est necessitatus ad amplectendam veritatem tantum probabilem, ut est evidens ab experientia, & alias, cum sepe utraque contradictoria sit probabilis, deberet utramque amplecti, quod implicat: ergo.

1010. Respondent adversarii, intellectum quidem non necessitari ad amplectendam quamcunque veritatem probabilem, sed tamen necessitari ad eam, quæ cognoscitur evidentiter sequi ex alia veritate probabilis jam admittitur, seu ad eam, quæ cognoscitur conjuncta cum bonitate consequentiæ objectivæ. Sed contra est. Hæc cognitio sequela, vel consequentiæ objectivæ, aut etiam ipsa consequentia objectiva, non tribuit conclusioni majorem certitudinem, aut claritatem, quam habeant præmissæ, sed tantum ostendit, quod conclusio sit vera, si præmissæ sint veræ: adeoque conclusionem relinquit in statu pure probabilitatis, & quidem præcisè tantæ, quantum habent

habent præmissæ: ergo ad talem conclusionem intellectus non magis necessitetur, quam ad præmissas. consequ. non videtur posse negari; nam, si conclusio per talem cognitionem, vel per ipsam consequentiam, non acquirit majorem certitudinem, vel claritatem, imo nec majorem probabilitatem, quam habeant præmissæ, etiam non acquirit majorem vim tractivam intellectus, & consequenter iste non magis necessitetur ad conclusionem probabilem, quam ad præmissas probabiles.

1011. Confirm. Stante assensu præmissarum potest intellectus formidare de falsitate earundem (licet enim de ratione assensus probabilis non sit formido actualis, est tamen de ratione ipsius formido radicalis, sive, ut possit conjungi cum formidine de falsitate) ergo etiam, stante assensu præmissarum, potest intellectus formidare de falsitate conclusionis; quia hæc non habet majorem securitatem de veritate, quam præmissæ: ergo intellectus, etiam stante assensu præmissarum, non necessitetur ad conclusionem. prob. hæc ult. consequ. alia intellectus ex sua natura necessitetur ad assentiendum illis rebus, in quibus videt clare, esse periculum incurrendi suum malum, imo videt sepius actu incurrendum: atqui hoc dici non potest: ergo. prob. mi. natura non ordinat causas necessarias, ad amplectendum suum malum, cognitum, vel etiam suspectum: sane in nulla alia causa necessaria talis ordinatio, vel necessitas potest ostendi: imo ex hac ratione communiter negatur, intellectum necessitari ex se ad assentiendum præmissis probabilibus. Aliud est, quod intellectus possit a voluntate determinari, vel necessitari ad assensum probabilem, ut nemo negat: & hinc ista quidem potest imperare, & supissime imperat conclusionem probabilem: non tamen eam imperat necessario.